

ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї І ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ ЦІННОСТІ БАТЬКІВСЬКОЇ ЛЮБОВІ У СТАРШОКЛАСНИКІВ

INTERACTION OF FAMILY AND SCHOOL IN THE PROCESS OF EDUCATION OF THE VALUE OF PARENTAL LOVE IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Стаття присвячена обґрунтуванню актуальності розгляду проблеми взаємодії сім'ї і школи як основних інститутів формування розуміння цінності батьківської любові в учнів старших класів. Розглянуто поняття цінності батьківської любові та виявлено, що розуміння даної цінності є однією з найважливіших сторін багатогранного процесу становлення особистості й освоєння дитиною загальнолюдських цінностей. Також зазначено, що саме старший шкільний вік є найбільш сприятливим для прищеплення поваги до батьківської любові.

У статті підкреслено, що успішне формування розуміння цінності батьківської любові у старшокласників неможливе без взаємодії сім'ї і школи, адже саме ефективність цієї взаємодії сприяє всебічному розвитку особистості дитини. З'ясовано, що єдність сім'ї і школи має розглядатися крізь призму вибудовування відносин на основі поваги один до одного, розуміння значущості участі і батьків, і вчителів у становленні особистості дитини. Виокремлено форми і методи взаємодії школи та батьків. Наголошено, що головними дієвими особами у школі є вчитель, батьки і дитина, тому дуже важливо організувати повноцінну взаємодію цих трьох сторін на принципах добровільності, компетентності, дотримання єдиних педагогічних вимог і педагогічної етики.

Зроблено висновок про те, що взаємодія сім'ї і школи – це творчий процес набуття сенсу в педагогічній діяльності і педагогів, і батьків, де модус їхнього співіснування будується на відповідальності за доленосний період у житті дітей, їхнього особистісного становлення. Відносини педагогів і батьків ґрунтуються на значущості для них спільних цінностей: любові як прийняття дитини в її унікальності, цінності і неповторності, що розвиваються в ситуації соціальної комунікації тощо. Взаємодія і співпраця сім'ї та школи є результатом цілеспрямованої роботи педагога, що передбачає систематичне і всебічне вивчення сім'ї, знання умов і особливостей сімейного виховання.

Ключові слова: *взаємодія сім'ї і школи, старший шкільний вік, цінність батьківської любові.*

The article is devoted to substantiating the urgency of considering the problem of interaction between family and school as the main institutions of educating the value of parental love in high school students. The concept of the value of parental love is considered and it is found that the education of this value is one of the most important aspects of the multifaceted process of personality formation and development of universal human values. Also, it is noted that the senior school age is the most favorable for nurturing the value of parental love.

The article emphasizes that the successful education of the value of parental love in high school students is impossible without the interaction of family and school, because it is the effectiveness of this interaction contributes to the full development of the child's personality. It was found that the unity of family and school should be viewed through the prism of building relationships based on respect for each other, understanding the importance of participation of both parents and teachers in the formation of the child's personality. Forms and methods of interaction between school and parents are singled out. It is emphasized that the main actors in the school are the teacher, parents and child, so it is very important to organize full cooperation of these three parties on the principles of voluntariness, competence, compliance with common pedagogical requirements and pedagogical ethics.

It is concluded that the interaction of family and school is a creative process of gaining meaning in the pedagogical activities of both teachers and parents, where the mode of their coexistence is based on responsibility for the fateful period in the lives of children, their personal development. The relationship between teachers and parents is based on the importance of common values for them: love as the acceptance of the child in its uniqueness, values and uniqueness that develop in a situation of social communication and so on. The interaction and cooperation of the family and the school is the result of purposeful work of the teacher, which involves a systematic and comprehensive study of the family, knowledge of the conditions and features of family upbringing.

Key words: *interaction of family and school, senior school age, value of parental love.*

УДК 17.023.32: [37.091.2 + 316.614.5]
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/34-2.35>

Пінігіна Ю.Г.,

аспірант кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Виховання молодого покоління є одним із першорядних завдань нашої держави. На формування особистості впливають багато чинників, але найбільша роль належить таким соціальним інститутам, як сім'я і школа. Закладені батьками особистісні якості, моделі поведінки людина зберігає протягом усього життя. За силою і тривалості впливу із сім'єю не може зрівнятися жоден соціальний інститут, бо саме в сім'ї особистість про-

водить більшу частину часу свого життя. Другим інститутом, що істотно впливає на виховання людини як особистості, є школа. На думку Л. Москальової, «освітній заклад як соціальний інститут – важливий і незамінний чинник мікросередовища, що індивідуалізує процес соціалізації і відіграє в ньому визначальну роль» [2, с. 188].

У Законі України «Про освіту» наголошено, що «виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості» [4]. У даному Законі також

було закріплено обов'язки батьків: «виховувати у дітей повагу до гідності, прав, свобод і законних інтересів людини, законів та етичних норм, відповідальне ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих і довкілля»; «настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей» тощо [4].

У Концепції Нової української школи зазначено, що «світогляд учня закладається саме в сім'ї і школі» [3, с. 5]. В основі цієї Концепції лежить взаємодія та співпраця учителів і батьків, адже вони об'єднані спільними цілями та прагненням щодо виховання особистості учня: «школа має ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини та допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей» [3, с. 14]. Отже, на сучасному етапі необхідність взаємодії сім'ї і школи у процесі виховання дитини закріплена в нормативних документах.

Проблема виховання у школярів розуміння цінності батьківської любові актуальна, адже батьківська любов відіграє важливу роль у житті особистості. Низький рівень усвідомлення цінності батьківської любові веде до необхідності створення нових шляхів і підходів щодо його формування, особливо в контексті загальнолюдських цінностей. На нашу думку, фундамент розуміння цінності батьківської любові закладається у шкільному віці, це визначає подальший розвиток особистості загалом.

Отже, у сучасному суспільстві серед найважливіших завдань виховання дітей шкільного віку відповідно до вікових особливостей на перший план висунуто виховання щодо розуміння цінності батьківської любові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що досліджуваній проблемі виховання присвячено безліч досліджень, а саме: А. Адлера, М. Міда, А. Співаковської, Г. Філіппової, Е. Фромма, З. Фрейда, Е. Еріксона й інших. Необхідність взаємодії школи та сім'ї відзначали у своїх роботах П. Блонський, М. Бунаков, К. Вентцель, Я. Коменський, Дж. Локк, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинський, Л. Толстой, С. Шацький та інші. Проблеми організації взаємодії сім'ї і школи присвячені роботи таких дослідників: Є. Стародубова, І. Тараненко, Є. Гасанова, Є. Гусева, С. Єжова, І. Кулагіна, Л. Ломако, Є. Плотникова.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз і узагальнення теоретичних джерел засвідчують, що в роботах перелічених авторів не приділяється увага розумінню батьківської любові як найвищої цінності, незважаючи на те, що проблема організації взаємодії сім'ї

і школи порушувалася в дослідженнях багатьох учених.

Мета статті полягає у виявленні ціннісних засад взаємодії сім'ї і школи через їхню співпрацю, загальне співіснування в єдиному історичному, соціокультурному просторі, місію формування розуміння цінності батьківської любові в учнів старших класів.

Виклад основного матеріалу. Формування розуміння цінності батьківської любові є однією з найважливіших сторін багатогранного процесу становлення особистості, освоєння дитиною загальнолюдських цінностей. Це поняття включає в себе формування знань про позитивні дитячобатьківські взаємини, ціннісне й емоційно позитивне ставлення, пошану, увагу, почуття любові, вдячності, слухняності щодо батьків, визнання значущості батьків у своєму житті, необхідність поваги до них тощо.

Старший шкільний вік є найбільш сприятливим для формування в учнів розуміння цінності батьківської любові, адже саме цей вік спрямований на усвідомлення свого життя в цілому, осмислення загальних законів світобудови, оцінки реального світу. У педагогіці саме старший шкільний вік розглядається як період інтенсивного формування світогляду, оціночних суджень, моральної сфери особистості молодшої людини, її переконань та ідеалів. А довірливість, сугестивність, величезний авторитет учителя створюють найбільш сприятливі передумови для виховання в учнів старших класів розуміння цінності батьківської любові.

Безумовно, успішне виховання старшокласників щодо цінності батьківської любові неможливе без взаємодії сім'ї і школи. Саме ефективність цієї взаємодії сприяє всебічному розвитку особистості дитини. Школа лише забезпечує отримання необхідного набору знань і усвідомленого сприйняття дійсності. Сім'я ж дає можливість отримання практичного життєвого досвіду, вироблення звичок поведінки, можливості навчитися практичним оцінкам добра і зла, справедливості і нечесності, гідної поведінки. Усе це потребує титанічних зусиль із боку дитини, як інтелектуальних, так і фізичних. І одній дитині тут не впоратися, адже потрібні помічники, якими виступають учителі та батьки.

На думку К. Ушинського, шкільне виховання повинно стати логічним продовженням домашнього. Саме сім'я має закласти в дитині фундамент моральної самосвідомості, а школа повинна створити оптимальні умови для реалізації внутрішнього потенціалу дитини, закладеного природою і сім'єю. К. Ушинський вказував на єдність цілей сім'ї і школи [6].

Ми погоджуємось з автором і вважаємо, що процес навчання – це спільний продукт діяльності сім'ї і школи, учителів і батьків, а підтримувати відносини, надавати всіляку допомогу і

підтримку сім'ї – одне з основних завдань сучасної української школи. Тільки за наявності такої взаємодії сім'ї і школи можливий розвиток різнобічних здібностей кожного учня як у навчальній діяльності, так і в позаурочній. Педагоги, які дотримуються цього принципу неухильно, досягають плідного діалогу з батьками на всіх етапах навчально-виховного процесу. У сучасних умовах розвитку школа і батьки – це передусім партнери на різних рівнях виховання, освіти та становлення особистості.

Отже, ми вважаємо, що єдність сім'ї і школи має розглядатися крізь призму вибудовування відносин на основі поваги один до одного, розуміння значущості участі і батьків, і вчителів у становленні особистості дитини. Формування належного ставлення батьків до виховного процесу школи має вимірюватися передусім вихованням у дитини поваги до вчителя, дітей і батьків.

Мета прищеплення розуміння цінності батьківської любові не може бути сформульована окремо від інших аспектів формування особистості, прояву її відносин щодо навколишнього світу. Формування розуміння цінності батьківської любові – це найважливіший елемент розвитку духовного багатства індивіда. Необхідно у процесі виховання розвивати в дитини знання про те, що таке батьківська любов, як її виявляти, тобто способи її вираження, як регулювати прояв батьківської любові, визначати знання старшокласників про необхідність і сутність доброзичливих відносин між дітьми і батьками, потреби в любові матері, батька, синівської (дочірній) любові, турботі, поваги тощо.

С. Шацький вважає, що сім'я володіє достатнім арсеналом способів впливу на дитину, але правильне їх застосування може бути реалізовано лише під керівництвом школи, яку він розглядає як центр координації впливів на дитину. Батьки повинні надавати школі важливу інформацію про дитину, а школа, за допомогою отриманих даних, розробляє свій план виховання дитини спільно із сім'єю [8].

Виховання дитини починається в сім'ї, на думку А. Захарова, адже сім'я – це фундамент суспільства. Саме в сім'ї людина формується як особистість. Сім'я виступає головною опорою людини протягом усього її життя [1]. Школа виступає в ролі організуючого початку масової повсякденної діяльності у сфері безперервного виховання.

Школа, яка акумулює педагогічні знання і досвід в області виховання, повинна надавати батькам підтримку і допомогу у прищепленні учням розуміння цінності батьківської любові, бо батьки не завжди можуть правильно впливати на дитину. У зв'язку із цим значне місце в діяльності педагога належить роботі з батьками. Взаємодія сім'ї та школи ґрунтується на тому, що обидві сторони зацікавлені в розвитку дитини і в розкритті в

її особистості кращих якостей. Ця взаємодія можлива лише тоді, коли в її основі лежать принципи довіри, взаємної підтримки, терпіння. Ці принципи допомагають учителю і батькам об'єднувати свої сили для виховання дитини.

Нині перед українською освітньою системою стоїть завдання пошуку нових підходів до організації взаємодії батьків і педагогів, розроблення технологій і форм для відновлення виховного потенціалу сім'ї; розвитку сім'ї як суспільної, особистісної та державної цінності. Ми вважаємо за доцільне використовувати такі форми і методи взаємодії школи та батьків: батьківські збори, лекції, круглі столи з різної тематики, дискусії, ділові ігри, тренінги, спільні позакласні заходи, виїзди на екскурсії, спільні відвідування виставок, театрів, кінотеатрів, прогулянки в парк тощо. В. Сухомлинський радить: «Як можна менше викликів до школи батьків для моральних нотацій дітям, і як можна більше духовного спілкування дітей з батьками, яке приносить радість батькам» [5].

На думку Д. Фельдштейна, «конструювання діяльності дітей завжди відбувається у процесі взаємодії зі світом дорослих <...> По суті, перед нами дві системи діяльності: дитини і дорослого. Вони існують і паралельно, і взаємопов'язано. Водночас між ними об'єктивно створюється особливий простір взаємодії» [7].

Головними дієвими особами в школі є вчитель, батьки і дитина, тому так важливо організувати повноцінну взаємодію цих трьох сторін. Важливо, щоб ця співпраця будувалася на принципах добровільності, компетентності, дотримання єдиних педагогічних вимог і педагогічної етики. У результаті такої взаємодії всі три сторони отримують для себе певні вигоди. Так, батьки:

- отримують кваліфіковану консультативну допомогу з питань фізичного та психологічного здоров'я дитини, основних проблем виховання і навчання;

- отримують допомогу в організації занять, дозвільної діяльності дітей, щодо конфліктних і проблемних ситуацій;

- обмінюються досвідом.

Педагоги:

- вивчають і поширюють позитивний досвід виховання дітей старшого шкільного віку;

- коректують роботу залежно від обставин, проблем, інтересів і запитів батьків;

- надають консультативну та практичну допомогу батькам.

Старші школярі:

- зближуються з батьками;

- у них формується певна соціальна позиція;

- вони поступово досягають цінності батьківської любові.

Перед школою і батьками ставиться також важливе завдання – підготувати старшокласни-

ків до майбутнього самостійного сімейного життя, сформувати в них базові уявлення щодо доброзичливих відносин, взаємоповагу між батьками і дітьми, про особистісні якості, які необхідні майбутнім батькам, про етику сімейних відносин, а також знань правильного сімейного виховання. Вирішення цього завдання пов'язане безпосередньо з формуванням стійких духовно-моральних якостей особистості дитини. У сприянні досягненню цінності батьківської любові школярами актуальним є формування гуманних відносин між батьками і дітьми та виховання в них моральних почуттів.

Висновки. У результаті проведеного теоретичного дослідження було наголошено на необхідності взаємодії сім'ї та педагогічного колективу освітнього закладу у процесі виховання в учнів старших класів розуміння цінності батьківської любові. Необхідність і важливість співпраці сім'ї та школи ніколи не ставилася під сумнів. Батьки є першими й основними вчителями дитини до її навчання у школі і виконують цю роль в подальшому. У сім'ї й освітнього закладу єдині цілі та завдання, але зміст і методи виховання специфічні, проте жодна проблема не може бути успішно вирішена освітньою установою без співпраці із сім'єю.

Отже, взаємодія і співпраця сім'ї та школи є результатом цілеспрямованої роботи педагога, що передбачає систематичне і всебічне вивчення сім'ї, знання умов і особливостей сімейного виховання. Спільна діяльність батьків, учителя і учнів

буде успішною тільки тоді, коли педагогом будуть правильно вибрані педагогічні прийоми взаємодії, буде існувати так званий «педагогічний трикутник», який включає в себе учителя, батьків і школяра.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Захаров А. Психологические особенности восприятия детьми роли родителей. *Вопросы психологии*. 1982. № 1. С. 59–68.
2. Москальова Л. Соціально-педагогічне проектування культурно-освітнього простору дітей та молоді в освітніх закладах : загальні положення. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія «Педагогіка». 2013. № 2. С. 187–190.
3. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи / упорядн. Л. Гриневич та ін. ; за заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. 40 с.
4. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 24.03.2021).
5. Сухомлинський В. Вибрані твори : у 5-ти т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 3. 670 с.
6. Ушинский К. Собрание сочинений : в 11-и т. Москва : Изд-во Академии пед. наук, 1950. Т. 10. 597 с.
7. Фельдштейн Д. Социальное развитие в пространстве-времени детства. Москва : Флинта, 1997. 160 с.
8. Шацкий С. Избранные педагогические сочинения / под. ред. Н. Кузина и др. Москва : Педагогика, 1980. 567 с.